

Naturreservat och hällristningsområde i

R Högsbyn, Tisselskog

Välkommen till naturreservatet Tisselskog Högsbyn

Naturreservatet Tisselskog ligger i en vacker odlingsbygd i Högsbyn belägen på en udde i sjön Råvarpen. Den sluttande artrika slätterängen ligger i ett solbelyst läge på Dalformationen. Denna utgör rester av en bergskedja som bildades på botten av ett grunt hav för mer än 1 000 miljoner år sedan. Den kalkhaltiga berggrunden som består av kloritsten och lerskiffer ger upphov till en rik flora. Området är lätt tillgängligt såväl från land- som sjösidan då Råvarpen ingår i Dalslands kanals sjösystem.

Guldsandbi, *Andrena marginata*,
på ängsvädd, *Succisa pratensis*.

Ängsfloran

Särskilt under våren och försommaren avlöser de många blommorna på den välskötta slätterängen varandra med en färgrik blomsterprakt. Gökärt och skogsnäva, som också kallas midsommarblomster, tävlar med sina rosalila blommor i skönhet med blått jungfrulin och blåkllocka samt gul käringtand och gulmåra. Också rödklöver och johannesört trivs här tillsammans med en mängd olika gräsarter som fårsvingel och darrgräs. På torrare partier mellan berghällarna blommar mandelblomma med vita blommor på höga stjälkar, krydddoftande kungsmymta och sötvedel med liggande sicksackböjda stjälkar och lakritssmakande blad. Här kan man också finna små bestånd av kattfot och nära stranden växer också blodnäva.

Slätterängens flora är anpassad till en näringsfattig miljö. När blomningen är över slås därför ängen med lie eller slätterbalk och det slagna höet får därefter ligga ett par dagar innan det forslas bort. På så sätt hinner blommornas frön falla till marken och man slipper en oönskad gödseffekt som annars kan förändra arternas sammansättning.

Orkidéer

I reservatet växer jungfru Marie nycklar och även ett par andra orkidéarter. Den graciösa nattviolen med sina gulvita blommor skall man passa på att studera närmare och gärna insupa doften av i skymningen då denna lockar till sig svärmare och andra nattflyn. Tvåblad har som namnet anger endast ett par stora ovala blad medan de små gulgröna blommorna försvinner lätt mot den övriga försommargrönskan. Orkidéerna och även ängens och skogens blommor pollineras av en mängd olika insekter.

Strövstig med gravrösen

Genom reservatet leder en relativt lättgången strövstig som är närmare två kilometer lång och som delvis löper genom blandskog. Utmed stigen kan man, förutom av vackra vyer, också njuta av blåsippor som uppträder med både himmelsblå och röda blommor, vitsippor och senare också liljekonvalj och ekorrbär. Längst ut på udden ligger två gravar, ett röse och en stensättning, som båda är samtida med hällristningarna och således från bronsåldern.

Liten blåkllocka,
Campanula rotundifolia

Nässelfjäril, *Aglais urticae*

Friluftsliv

I reservatet vid sjön Råvarp finns en enkel båtbygga där 1-2 båtar kan lägga till över dagen. Stranden med bitvis fina och långgrunda sandbottnar inbjuder till sköna bad.

Gulmåra, *Galium verum*

- Reservatsgräns
- Väg
- Järnväg
- Fältväg
- Stig
- Tillgänglighetsanpassad stig
- Skog
- Öppen mark
- Vatten
- ▨ Våtmark
- R Fornlämning
- P Parkering
- ♿ Tillgänglighetsanpassad toalett
- W WC

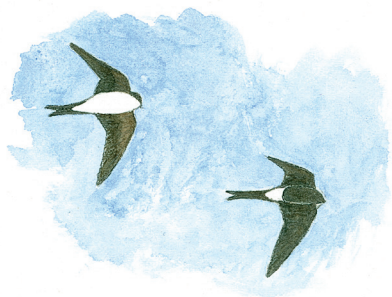

Du är välkommen att vandra i den vackra naturen, men tänk på att visa hänsyn och att inte skräpa ner. I naturreservatet är det förbjudet att:

- plocka blommor, gräva upp växter och bryta kvistar,
- campa eller ställa upp husvagn,
- göra upp eld,
- medföra okopplad hund,
- parkera fordon annat än på den för allmänheten avsedda parkeringsplatsen,
- framföra fordon utom på den väg, som leder fram till parkeringsplatsen.

0 250 500 m

© Lantmäteriet Geodatasamverkan
© Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Fågellivet

Redan tidigt på våren hörs sånglärkorna drilla högt över markerna. Tofsvipor och kanadagäss tillhör också de fågelarter som först återkommer efter vintern och hela sommaren brukar ett par tranor segla över markerna på sina breda vingar eller beta ute på åkrarna.

I reservatet och dess omedelbara närhet häckar ett flertal av våra vanligaste fågelarter som blåmes, talgoxe, kungsfågel, sädesärta och olika sångare och trastar som lövsångare och taltrast. Bofink, svartvit flugsnappare och nötväcka häckar årligen liksom olika änder. Häger besöker regelbundet området och landskapsfågeln korpen ses ofta flyga över på spaning efter föda. Vintertid finns chans att få se strömstare.

Hussvala, *Delichon urbicum*

Välkommen till Högsbyns hällristningsområde

Sveriges hällristningar anses tillkomna under bronsåldern, en tusenårig epok som slutade 500 år före vår tideräknings början. De återfinns ofta i kulturlandskap som mycket väl kan ha varit uppodlade redan vid den tiden. Vid Högsbyn finns inte bara ristningar, utan också gravar som visar att området var bebott under bronsåldern.

I det gamla odlingslandskapet vid Högsbyn finns 50 hållar med sammanlagt över 2000 tecken, mönster och figurer inknackade i berget. Berggrunden utgörs av kalklerskiffer. Det är en mjuk bergart, som alltså är lätt att bearbeta. Men det var säkert inte därför bronsåldersmänniskorna valde att lämna sitt rika budskap till eftervärlden här. Platsen måste haft en särskild betydelse för dem.

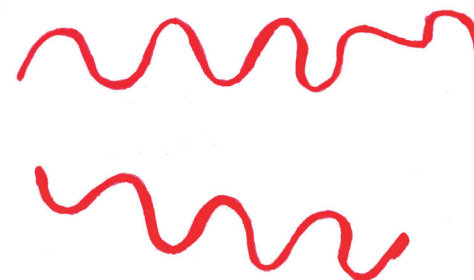
Motiven på Högsbyns hållar är i stor utsträckning desamma som i ristningar på andra håll i Sverige: människor, skepp, vapen, solkors och fotsulor. Här finns också enkla gropar, linjer och många helt obegripliga mönster och figurer.

Varför bronsålderns människor ägnade så mycket möda åt att knacka in sina bilder i berget får vi aldrig veta. Men de flesta forskare är eniga om att de har en koppling till deras tro, där vördnaden för solen och dess livgivande kraft var

viktig. Kanske var handlingen i sig – att skapa bilder och mönster i berget – en ritual för att dyrka solen och frammana god fruktsamhet för grödor, djur och människor? Något som tyder på det är att nya bilder i många fall knackats in till synes helt planlöst över äldre ristningar. Hållarna ute på Ronarudden är till stora delar täckta av sådant bronsåldersklotter.

Detsamma gäller den 40 meter långa ormvindlingshällen nere vid sjön. Här finns ett gyttje av solhjul, kors, fotsulor, skålgropar och labrynter – men framför allt de långa, böljande våglinjer som gett hällen dess namn. Det är ett motiv som inte förekommer på någon annan känd hällristning. Är det vatten eller mytologiska jätteormar?

På andra hållar är de enskilda motiven väl avgränsade och man kan rentav ana någon sorts komposition. Omedelbart söder om trädgården finns den unika bilden av en svärdbeväpnad figur som slår en baklängesvolt på ett skepp. Vid sidan av skeppet står tre andra människor, varav två har spjut i handen. Här finns också ytterligare ett skepp med två figurer ombord. En tolkning är att den ena blåser i en lur, medan den andra lyfter någonting, kanske ett vapen, över huvudet. Är det krigarbragd – kanske en viktig seger över en fiende – som förevigats?

Det finns som sagt inga givna svar. Använd din fantasi och låt forntidens folk tala till dig när du vandrar genom Högsbyns bronsåldersbackar!

Var rädd om ristningarna!

Ett stort hot mot hållristningarna i Högsbyn är slitage. Berget är mjukt och blir snabbt nedslitet. Tänk på att det finns hållristningar på de flesta av hållarna i området, även om de inte är inmalade.

Gå därför inte på några berghållar!

Så hittar du hit

Tisselskogs naturreservat och Högsbyns hållristningsområde ligger i Bengtsfors kommun, 10 km norr Håverud och akvedukten. Följ skylt "Hållristningar". Vid färd norrifrån på E45, sväng västerut vid Tösse kyrka. Efter ca 30 km finns skylt "Hållristningar 2". På väg 172 mellan Uddevalla och Bengtsfors sväng österut mot Dals Långed, strax norr om Steneby kyrka. Ca 5 km efter samhället finns skylt "Hållristningar 2".

Väst kuststiftelsen
Naturvård & Friluftsliv

Länsstyrelsen

I samarbete med Västra Götalandsregionen.

Text hållristningar: Roger Olsson.

Text natur: Ulla Åshede.

Illustrationer hållristningar: Christina Claesson.

Illustrationer natur: Kerstin Hagstrand-Velicu.

Utgiven 2002. Omarbetad 2021.